

LÂTİFELER

– Vay, balam, – dey anası, – sen endi balaban qız oldıñ, amma, kene de qaranlıq odağa bir özüñ kirmege qorqasıñ.

– Yoq, ana, men endi iç de qorqmayım, inanmasañ yür, beraber kireyik.

* * *

– Ana! Yarıqñı söndürme, tüşüm yahşı körünmey...

* * *

– Ana! Er bir balanıñ babası olmaq kerek doğrumı?

– Doğru, qızım!

– Aysa ne için bizim qorantada dört dane bala bar, babamız ise bir dane?!

* * *

Asançiq babasinen tükânğa bara. Satıcı balağa baqıp:

– Qoluñı uzat, balam, saña tatlı bereyim, – dey.

– Babam uzatsın, – dey bala.

– Nasıl terbiyeli bala ekensiñ, babañı pek sevesiñ ğaliba, – dey satıcı.

– Babamñın avuçu benimkinden büyük de! – dey bala.

* * *

– Ana ne için zenginler ağlaylar?

– Fuqareler çoq olğanı için!

– Aysa fuqareler ne için ağlaylar?

– Zengin adamlar az olğanı için...

* * *

Şeryan mektepten kelgen soñ, babası soray:

– Soñ, oğlum, bugün derslerden nasıl baalar aldıñ?

– Taşlasa, baba, aqiqiy er adamlar böyle ufaq-tüfek şeyler aqqında laf etip oturırlarmı?!

* * *

– Ana, ana, suv olğan qopqağa sıçan tüşti!

– Soñ, ne yaptıñ, sıçanı tuttuñmı, qızım?

– Yoq, sıçanı tutsun, dep men o qopqağa mışığımıznı taşladım.

* * *

– Doqturğa bardıñmı?

– Bardım.

Soñ nasıl? Tişiñ ağıramı yoqmı?

– Bilmeyim, doqtur onı özüne alıp qaldı.

* * *

- Emce, a emce! Siziñ ana-babañız ayvanmı?
- Yoq, ne içün böyle deysiñ?
- Ya babam sizni körgeninen : “Anavı ayvan kene keleyata” – dedi de.

* * *

Tiş ekiminiñ odasından pek keskin ses eşitile. Beş yaşındaki oğlu andan çıqqan soñ babası baladan soray:

- Pek bağırdıñ, ekim ağırttı mı, oğlum?
- Men bağırmadım, baba! Parmağımı tişlegen edim, ekim bağırdı!

* * *

– Asan! Sen balaban olıp, ne içün kiçkene qardaşına çantañnı köterip yürmekni mecbur etesiñ ya?

- Men oña büyüklerge yardım etmekni ögretim!

* * *

- İslâm! Ağalarıñ nasıl yaşaylar?
- Büyügi evlendi, kiçigi yahşı yaşay!...

* * *

Mektepten kelgen talebe babasından soray:

- Baba, sen iç bir şeyden qorqmaysıñ mı?
- Yoq!
- İç, iç bir şeyden qorqmaysıñ mı?
- Yoq dedim de!
- Aysa kündelik defterimni oqu da baq, ocaçem saña ne yazıp yolladı!

* * *

- Kerim! Sen ne içün tişini temizlemeysiñ?
- Ana! Men kirlı iç bir şey aşamadım da!

* * *

- Fikret! Ne içün yolda Kerimnen kötekleştiñiz?
- Ya evde kötekleşmege izin bermeysiñiz de!

* * *

- Ana! Çatalnen qaşıq qarı-qocamı?
- Yoq, neçün öyle deysiñ?
- Ya ne içün olmasam olar er vaqıt sofrığa beraber çıqalar?

* * *

- Fikret, kaç yaşındasıñ?
- Yaqında 8 olacam, şimdi 3 yaşındam.

* * *

- Ana! Ne vaxıt yarın olacaq?
- Bugün gece yuqlasañ soñ.
- İkinci künü sefer kene anasından soray:
- Ana, şimdi yarınmı?
- Yoq, şimdi bugün.
- Ne yapsam eken, iç yarını tutıp olamayım!

* * *

- Esap ocağı birinci sınıf talebesinden soray:
- Alim! Anañ saña bir dane ceviz berdi, babañ da bir dane ceviz berdi. Episi olup kaç dane ceviziñ ola?
- Olar maña ceviz bermediler, ocam, onıñ için bir şey olmay...

* * *

- Almanı bağçada ne vaxıt cıymaq yahşı? – dep soray ocaqçı talebeden.
- Karaveliniñ köpegi bağlı olğan vaxıtta, – dey bala.

* * *

- Beş yaşındaki qızçıqdan soraylar:
- Aliye, anañ qayda?
  - 5 daqqağa dep saba qomşularğa ketken edi.

* * *

- Qartana! Horaz özünüñ horaz ekeneni unutsa yımırta qozlarmı?

* * *

- Alim sen Tairlerge barma, o yahşı bala degil!
- Ya men?
- Sen yahşı balasıñ.
- Yahşı ana! Aysa Tair bizge kelsin.

* * *

- Bir qadın loqsahaneden çıqıp evge kelgen soñ qomşularğa añlata:
- Biz qız bekley edik, amma Alla bizge oğlan bala qısmet etken eken...
  - Ana, ana! – dey yanında turğan beş yaşındaki oğlu, – fiş yanında olsa onı kene de deñiştirirler.

* * *

- Oğlum! Eki afta tatil bergenler. Boş yürüğe kitaplarını oqu, mektepke barğanda özüñe qolay olur.
- Yoq, ana, eki aftadan soñ oqumaycaqmız!
- Neçün?

– Qışlıq tatilge çıqqanda ocamız: Balalar! Endi bir yıldan soñ körüşecekmiş dep ayttı, – dey.

* * *

– Torunım! Aş aşamağa oturmazdan evel qol yuvğanlarınıñ sebebinı bilesiñmi?
– Bilem, qaşıq kirlenmesin, dep yuvalar.

* * *

– Baba, siz qayda doğdıñız?
– Samarqandda.
– Ya anam?
– Taşkentte.
– Ya men?
– Kezlevde.
– Ya bizler nasıl etip bir-birimizni taptıq?

* * *

– Añlap olamayım, nasıl etip sen bir künde bu qadar çoq yaramazlıq yapıp yetiştiresiñ ya? –
dey ana beş yaşındaki oğluna.
– Ya men pek erte turam da, – dey oğlu.

* * *

– Kemal! Kemane çalmasını yahşı öğrenseñ saña er kün bir kümüş beririm.
– Razi degilim, bita. Eger çalmasam qomşularımız er kün eki kümüş bermekni işandırılar.

* * *

Bala babasinen yolda yürügende bir cenazege rastkele.
– Cenazeni qayda alıp keteler baba? – dey.
– Öyle bir dünyağa alıp keteler ki, anda ne yemek, ne içecek, ne de kiyecek velasıl bir şey
yoq, – dey baba.
– Vay baba, onı bizim evge alıp kele ediler!

* * *

– Baba evde qavğa nasıl başlay? – dep soray oğlu babasından.
– Pek qolay başlay, oğlum, – dey babası.
– Mına, deyik, bizge ananıñ babası keldi. Olmaycaq şey için mızımızlanıp başlay...
– Sus! – dey apayı, – Menim babam seniñ kibi mızımız degil.
– Men bunı misal olaraq aytam. Ya sen özüñ neçün olacaq-olmaycaq şeyge burnuñnı tıqa
beresiñ?
– Çünkü sen aytqan lafıñnı tüşünip-taşınıp aytmaysiñ. Ağızıña kelgen şeyini patlata beresiñ.
– Seniñ aqlıñ yoq! – dey aqayı ve oturğan yerinden turıp tışarığa çıqıp kete.
– Oldı şunu, – dey bala, – qavğa nasıl başlağanını men endi añladım.

* * *

Dünyada eñ ahmaq ayvan – sığır. Özü suv içe, sütünü adamlarğa bere.

* * *

- Qarı-qoca qavğalaşalar.
- Seni körecek közüm yoq! Şimdi şeylerimni cıyıstırırım da, evden başımni alıp, anamlarğa keterim, – dey qadın.
  - Ne yapayım, sağıqlıqnen bar, paranı da bereyim, – dey aqayı.
  - Şay dey de, apayımın ögüne para taşlay.
  - Ya ne için az? – dep soray apayı.
  - Anañlarğa ketiş bilet parası üç kümüş. Men saña beş kümüş berdim.
  - Ya qayıp kelmege? – dey apayı.

* * *

Belli ki, loqsahanege çet adamlarını kirsetmeyler. Qaide öyle. Yaş bir baba loqsahaneñ azbarında yüre-yüre. Apayı yatqan odanın penceresini tapa. Amma o eki qatlı binanın pencereleri de yahşı etip qapatılğan. Bir laf bile eşitilmey. Er alda yaş qarı-qoca arasında laf pek qızgın kete.

- Oğlanmı, qızımı?
- Üç buçuq kilo!
- Adını ne qoyacaq oldıñ?
- Tavuq şorbasinen biraz alma ketirseñ yeter!
- Özüñ nasılsıñ, keyfiñ yahşımı?
- Saña beñzey!
- Ne vaqıt çıkarır ekenler?
- Saçları sim-siya, em quvurcılı!

Ana da, baba da pek memnün olup, bir-birlerini qol sallaylar. Bu yerde laflar eşitilmese de, iş anda degil, ekisinde de sevinç, quvanç olğanı körünip tura.

* * *

- Sen, canım, tek maña qartanamnıñ vasiyet etip qaldırğan evi için evlenecek olasıñmı?
- Yoq, hanım, öyle demege utanmaysıñmı?
- Qartanañ degil, qartbabañ vasiyet etip qaldırğan olsa da, evlenir edim.

* * *

- Ah, benim sevgilim, tüşüne-tüşüne saña aytacaq zarar sözlerni iç de qıdırıp tapamayım.
- Zararı yoq, zarar paralarını tapsañ, maña o da yeter.

* * *

- Bugün seniñ doğğan künüñ, hanım, canıñ ne istey?
- Sen benim ince parmaçıklarımni, ince boyunçığımni ve nazik qulaçıklarımni unutmasañ olğanı...
- H-a-a, añladım, demek saña sabun kerek, – degen fikirsiz aqay.

* * *

Seyaatta bulunğan aqay ömür arqadaşına mektüp yaza:

- Cançığım, bu dünya da senden de yahşı qadın yoq eken. Tünevni aqşam men bundan bir daa emin oldım...

* * *

İşten qayıtqan aqay qadıńǵa cekire:

– Kene aşamaǵa iç bir şey pişirmegensiñ. Endi restorańǵa barıp aşaycam!

Qadını özünü sıqmayıp:

– Beş daqqa sabır et, – dey.

– Beş daqqa ne pişirecek olasıñ şu?

– Beş daqqa kiyin ıqarım ve seniñnen restorańǵa keterim.

* * *

– Saña aytam, kimsege duydurma. Tünevın avtobusta Ablâmitniñ oǵlu Bormambetniñ qızınen bir oturǵıçta oturıp ketkenlerini öz közünnen kördim.

– Qızǵa yaqınca oturayım dep, oǵlan cılışıp, ayaq üstünde turǵan bir yolcunı yanına oturttı, arlanmay...

* * *

Tezek içinde baba, bala – eki qurt yaşay. Bala qurt babasından soray:

– Baba! Tezek içinde yaşamaq yahşımı ya da almadamı yaşamaq?

– Ebet almanıñ içinde yaşamaq yahşı.

– Ya armutniñ içinde yaşamaq?

– O daa yahşı!

– Ya olmasa ne için biz alma ya da armutniñ içinde degil de, tezekniñ içinde yaşaymız?

– Vatan da balam, vatan! – dey baba qurt.

* * *

Yazda baba-bala plâjda yatalar.

– Baba! Baq, yanımızda nasıl apay yata, – dey yedi yaşındaki Amet.

– Taşla şunu! – dey babası.

– Baba! Baq nasıl dülber...

– Baş kütme, – dey babası.

– Baba! Baq, bütün yeli ap-aıq!

– Bilesiñmi oǵlum, – dey babası, – öyle apaqay almaq için yahşı oqumaq gerek...

* * *

Amet aqay öz-özünen laqırdı ete:

Yuqlaǵanda men hurulday ekenim. Bu yalan. Huruldasam özüm de uyanır edim daa.

* * *

Tünevın Arslanbek mırza ölgen dep eşittim. Alla ramet eylesin. Ne de olsa, ömrüniñ soñunda o da aqıllı bir iş yapqan. Baş degen şey.

Baş degen şey adamına köre hizmet ete. Misal için Cantemir mırzaniñ başı olmasa o kök qalpağını cemaatqa nasıl kösterir edi. Demek, Cantemir mırzaǵa baş degen şey, qalpaq kiymek için gerek.

Ya mollanıñ qarısına ne için gerek? O qalpaq kiymey de. Oña qalpaq yük taşımaq için hizmet ete. Elleri bütün vaqıt tespi çekkeninden, üşür-zekât boǵçalarını başı üstünde taşıy.

Endi mollanıñ özüne kelsek, baş degen şey oña er kesten ziyade kerek. Sarıq ne üstüne sarıla? Fes üstüne. Ya fes ne üstünde tura? Mollanıñ başı üstünde. Demek mollağa baş sarıqlı fes kiymek için kerek.

Maña ise başnıñ özü degil, içi kerek. Men bu sandıqnıñ içine biñ bir türlü fikir tolduram. Olar maña qalpaqçı Cantemir mırzağa, mollağa ve buña beñzer qurnazlarğa aqıl kesmek için kerek ola.

* * *

Men Parametten fuqare ekenim. Yalan aytalar! Onıñkisi kibi benim evim de yer üstünde turamı? Tura. Onıñkisi kibi benim bacamdan da tütün çıqamı? Çıqa. Öyle olğanda Parametten benim ne farkım bar?

* * *

Ey-ey-ey, eger men doğmağan olsam, bu dünyanıñ alı ne olur edi? Bu insanlar külmekni unutmaz edilermi?...

* * *

– Aqay, toqta, qayda ketesiñ? – dedi. Yol qapınıñ artından apansızdan atılıp çıqqan Nazife. Sami seskenip ketti ve turğan yerinde qatıp qaldı.

– Eşitmeysiñmi? Senden sorayım, qayda ketesiñ?

– E-e-evge ketem! – dedi pelteklenip Sami.

– İçtiñmi? Qana, uff de!

Sami apaynıñ aytqanını yapmağa mecbur oldı.

– Endi cepleriñni çevir!

– Etmese şunu...

– Sus!... Yahşı, añlaşıldı. Çantañnı aç!

– Ya-ya-yahşı, m-m-mına!

– Şaşılacaq şey, neçün bir şey yoq? – dedi Nazife çantanı qarıştırıp ve közleri tap tögereklendi em de aqaynıñ ayaqlarına tikildi.

– Ya sen bugün neçün beyaz çorap kiydiñ? Umumen sen onı qaydan aldıñ? Belki oynasıñ bağışlağandır, a?

– Ne aytasıñ şu, bugün bayram Mart 8 bayramı. Yahşı kiyin dep saba apayımñnıñ özü çıkarıp berdi.

– O da nasıl apay? Ya men saña kimim? – şaşmaladı Nazife ve o künde asker kibi qatayıp tim-tik turğan aqayğa diqqatnen tikildi.

– Vay, bağışlañız, men sizni öz aqayım bellegenim, bağışlañız, qaranlıqta tanımadım...

* * *

– Hanım! Ne için siz aqaynıznıñ başına tavanen urdıñız?

– Çünkü evde urmağa tavadan başka şey qalmadı da!

* * *

Çullu baş kelin küzgülü ögünde otura:

– Adamlar er kün saç tarap nasıl dayana ekenler, men ayda bir kere baş tarayım, oña da canım çıqa, – dey.

* * *

- Saniye apte, siz pek dülbersiñiz.
- Ne yerim dülber ya, Asan?...
- Anteriñiznen fesiñiz!...

* * *

Bir qızın aqayğa berecek olalar qız ağlap başlay. Anası onı tınçlandırmağa tırışa:
– Ne yapacaqsıñ qızım, qız balalarınıñ taqdiri öyle. İlle bir kün aqayğa barmaq kerek. Bir vaqıtlar meni de tıpqı şay aqayğa bergen ediler, men qarşılıq köstermedim de, em mına körüp turasıñ, yahşı yaşaymız, – dey.
– Ebet, – dey ağlap qız, – seni yat bir adamğa bergenleri yoq da, babama bergenler...

* * *

Qart qarı-qoca ve olarnıñ da bir qızları bar eken. Üçü de sağır eken.
Künlerniñ birinde qart aqay evge kelip apayına:
– Menim yañı çarıqlarımni berse, Qarasuvbazarğa barıp keleyim, – dey.
Qartiy aqaynıñ ne degenini eşitmey, lâkin aş soray bellep, qızına:
– Qızım babañ aç olğan aşamağa bir şeyler baqsa, – dey.
Lâkin qız da özüne keregi kibi eşite:
– Ne yapayım, sizler begengen ekensiñiz, o yigitke evlenmege razı olacaqtırım daa... – dey.

* * *

Yaş kelin pişirgen ötmek er vaqıt çılqa ola eken. Onıñ canını ağırılmamaq için qaynatası:
– Menim kelinim ötmekni tamam men sevgen kibi etip pişire, – dey.
Kelin çılqa ötmeklerni er vaqıt sobanıñ tübüne saqlay eken.
– Babay, eger siz böyle ötmek sevseñiz, sobanıñ tübünde çoq bar, – dey.

* * *

– Eh, aqay, aqlıñdamı yañı evlengenimizde “Seni bütün ömür boyu qollarım üstünde taşırım” degen ediñ.
– Ya o vaqıtta şimdikine baqqanda eki kere yengil ediñ de, apaqay!...